

Dilsel Kişilik (Linguistic Personality), Bireysel Dil (Idiolect) ve Bireysel Üslup (Idiostyle) Kavramlarına Genel Bir Bakış

Yrd. Doç. Dr. Suzan Uluoğlu

Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü

1

Özet

Son yıllarda bireysel dil yaratıcılığına olan ilginin arttığı görülmektedir. Bu bağlamda edebi metni veya bir yazarın/şairin dilini dilbilimsel açıdan incelerken “bireysel dil”, “bireysel üslup” ve “dilsel kişilik” gibi kavramlar ön plana çıkmaktadır. Dil, metin ve dilsel kişilik kavramlarıyla etkileşimde bulunan bireysel dil ve bireysel üslup kavramları bilim adamları tarafından çok farklı açılardan ele alınmaktadır. Bu çalışmada özellikle Rus dilbilimcilerinin bu alanda yapmış oldukları tanımlamalar üzerinde durulacaktır. Rus dilbiliminde dilsel kişilik kuramının 1930’lu yıllarda V.V.Vinogradov’un Rus edebiyatçılarının dili ve üslubu ile ilgili çalışmalarında biçimlenmeye başladığı görülür. 1980’li yıllarda da Yu.Karaulov tarafından geliştirilir. Karaulov’a göre dilsel kişilik, yapısal dilin zorluk derecesine, gerçekliğin derin ve aslına uygun olarak yansıtılmasına, belirli bir amaca yönelik oluşlarına göre ayrılan dilsel yapıtların (metinlerin) yaratılmasını ve kavranmasını sağlayan insanın yetenek ve özelliklerinin toplamıdır. Karaulov, dilsel kişiliğin yapısını birbirine bağlı ve birbiriyle etkileşim halinde olan üç temel düzeyde ele alır: geniş anlamda kişiliğin dilbilgisi bilgilerini de kapsayan ve onun söz varlığını içeren dilsel ve anlamsal düzey (verbalno-semantiçeskiy uroven’); dünya ile ilgili bilgilerin yer aldığı, kişiliğin bilgi aktarımı sürecinde kullandığı işaret, terim, kod ve aralarındaki etkileşimin oluşturduğu dilbilimsel ve bilişsel düzey (lingvokognitivny uroven’); amaç, gerekçe, menfaat, hedef ve niyet gibi kavramları barındıran yarıcı düzey (pragmatiçeskiy uroven’). Bu kurama bağlı olarak yapılan tanımlamaya göre bireysel dil, ayrı dil taşıyıcılarının dilinde bulunan sabit yapısal dil özelliklerinin toplamıdır; bireysel üslup ise ayrı dilsel kişiliklerin (yazar, bilim adamı, konuşan herhangi bir insan) dil dışı temellerin de etkisiyle biçimlenen anlatım özelliklerinin toplamıdır.

Bu çalışmada, yukarıda kısaca bahsettiğimiz Karaulov’un “dilsel kişilik” kuramı, konuyla ilgili farklı görüşler çerçevesinde irdelenecektir. Bununla birlikte “bireysel dil”, “bireysel üslup” ve “dilsel kişilik” kavramları dilbilimi ve edebiyat kuramı temelinde kapsamlı bir biçimde ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dilsel kişilik, bireysel dil, bireysel üslup, dilbilim, dilin bireysel kullanımı.

An Overview of the Concepts of Linguistic Personality, Idiolect and Idiostyle

Abstract

The interest in creativity of idiolect has increased in recent years. In this context when examining the literary text or a language of literature author from a linguistic point, has come to the forefront such concepts as a linguistic personality, idiolect and idiostyle. The concepts of idiolect and idiostyle which interact with the concepts of language, text and linguistic personality, discussed by researchers from many different perspectives are. In this study especially will focus on the definitions of Russian linguists, had been done in this area. In Russian linguistics, the theory of linguistic personality began to take shape in the 1930s with the study of V. V. Vinogradov, about the language and style of the Russian writers. The theory of linguistic personality is improved by the Yu. Karaulov in the 1980's. According to the opinion of Karaulov, linguistic personality is the sum of human characteristics that allows occurrence and perception of texts which are distinguished according to the degree of mastery of language, the originality of worldview and the consisting for a specific purpose. Karaulov examined the structure of the linguistic personality at three basic levels which are connected and interacted with each other: The linguistic and semantic level which include the grammar knowledge and vocabulary of personality in a broad sense (verbalno-semantichesky uroven); the linguistic and cognitive level which includes information about the world and which created by the signs, terms, codes that used in in the process of knowledge transfer of personality and the interaction between all of these (lingvokognitivny uroven); the pragmatic level which includes the concepts such as purpose, reasons, benefits, targets and intentions (pragmatichesky uroven). According to the definition depending on the this theory, idiolect is the sum of fixed structural language features in the language of different native speakers; idiostyle is the sum of the narrative features of different linguistic personality (author, scientist, any speaking human) which are shaped by the influence of extralinguistic bases. In this study, Karaulov's "linguistic personality" theory will be examined in the context of different opinions on this subject. And the concepts of "linguistic personality", "idiolect" and "idiostyle" will be extensively discussed on the basis of linguistics and literary theory.

Keywords: Linguistic personality, idiolect, idiostyle, linguistics, individual use of language

Giriş

20.yy. sonunda başta dilbilim olmak üzere dille bağlantılı bulunan bütün bilim dallarında bireysel dil yaratıcılığına olan ilginin arttığı görülmektedir. Özellikle dilbilimciler dilin yapısını incelemenin yanı sıra, insanın dil yeteneklerini, onun kendi iç dünyasını dil aracılığı ile ifade edebilme becerilerini de araştırmaya yönelirler. Bu bağlamda günümüz dilbiliminde yapısal-işlevsel ve insan odaklı olmak üzere iki bilimsel yaklaşımın aynı

anda varlığını sürdürdüğünü söylemek mümkündür. Dilin yapısal modeli çerçevesinde bir yazarın/şairin edebi metinlerinin dilini incelerken ve onun bireysel dil kullanımını saptamaya çalışırken dilbilimciler tarafından “bireysel dil” (idiolect), “bireysel üslup” (idiostyle) ve “dilsel kişilik” (linguistic personality; Rusça ‘yazıkovaya ličnost’) gibi terimler kullanılır. Fakat bu kavramlar bilim adamları tarafından farklı açılardan ele alınarak farklı biçimlerde yorumlanır. Biz bu çalışmada yapılan farklı tanımlara yer vererek, bu kavramların içeriklerini ve aralarında ne tür bir ilişki olduğunu göstermeye çalışacağız.

Yaratıcı dilsel kişiliğin kapsamlı bir biçimde tanımlanması gerektiği düşüncesi R.O.Yakobson, Yu.N.Tınyanov, M.M.Bahtin, B.M.Eyhenbaum, V.M.Jirmunski gibi dilbilimcilerin çalışmalarında da görülmekle birlikte, dilsel kişilik terimini ilk kez V.V.Vinogradov 1930 yılında O hudojestvennoy proze ‘Edebi Nesir Üzerine’ adlı çalışmasında kullanmıştır. Vinogradov, dilsel kişiliği edebi dil temelinde ele alarak, onun yazar kişiliği ve kahraman kişiliği olmak üzere iki açıdan incelenmesi gerektiğini savunmuştur.

Aynı dönemde filolog ve filozof olan N.S.Trubetskoy ‘Personoloji’ adı altında yeni bir bilim alanının oluşturulması gerektiğiyle ilgili bir fikir ortaya atar. Trubetskoy’a göre ayrı bir birey olarak insanın yanı sıra halk da kişilik biçiminde ele alınabilir. Böylece dilsel kişilik çoklu (çok insanlı) (polylectal personality) ve bireysel (idiolectal personality) olmak üzere ikiye ayrılır. Çoklu dilsel kişilikten söz ederken aslında ortak halk dilinin, bireysel dilsel kişilikten de dilin bireysel kullanımının araştırılması anlaşılmaktadır. Ortak halk dili üzerine yapılan dilbilimsel çalışmalar eskilere dayanırken, dilin bireysel kullanımına olan ilgi son yıllarda yoğunluk kazanmıştır (Aşimova, 2013).

Bireysel dilsel kişilik aynı zamanda çoklu dilsel kişiliğin de bir parçasıdır. Araştırmacılar bireysel dilsel kişilik çeşitliliği arasından iki tip ayırt etmenin mümkün olduğunu belirtirler:

1. Edebi, işlenmiş dilin ortalama normlarını yansıtan standart bir dilsel kişilik;
2. Genel kabul gören kişilikler ve kültürlerarası iletişim normlarından sapan standart dışı bir dilsel kişilik.

Bir dilsel kişiliğin özellikleriyle ilgili sonuçlar ancak onun tarafından yaratılan metinlerin dilbilimsel incelemesi yapıldıktan sonra ortaya koyulabilir. Dilsel kişilik karmaşık ve çok düzeyli bir yapıdır. Dilsel alışkanlıklarını yazılı bildirişimde sergileyen herkes dilsel kişilik kabul edilebilir. Fakat eşsiz yazar bireyselliğiyle, edebi metinler her zaman ayrı bir yere sahiptirler (Aşimova, 2013).

Günümüz Rus dilbiliminde dilsel kişilik kavramı birçok bilim adamının ilgisini çekmiştir. Dilsel kişiliğin araştırılmasında üç temel eğilim söz konusudur: yapısal (M.V.Antropov, G.İ.Bogin, E.V. İvantsova, Yu.N.Karaulov, vd.), bildirişimsel (A.A.Volkov, V.E.Goldin, V.İ.Karasik, O.B.Sirotnina, vd.) ve stratejik (L.V.Barsuk, A.A.Zalevskaya, S.A.Naumova, vd.). Dilsel kişilik, psikolojik dilbilim (L.S.Vıgotskiy, A.N.Leontyev, N.İ.Jinkin), bilişsel dilbilim (E.S.Kubryakova, M.Minskiy), sosyolojik dilbilim (V.A.Avrarin, T.İ. Yerofeeva, T.V.Koçetkova), kültür dilbilim (V.A.Maslova, V.İ. Karasik) didaktik dilbilim (N.D.Golev, N.B.Lebedeva, L.P.Klobukova) gibi farklı açılardan ele alınır (Tihonenko, 2013, s. 161).

Günümüzde çok sayıda dilsel kişilik tipinden söz etmek mümkündür: çoklu (çok insanlı) ve bireysel kişilik (V.P.Neroznak), etnosemantik kişilik (S.G.Vorkaçev), elit dilsel kişilik (O.B.Sirotnina, T.V.Koçetkova), göstergebilimsel kişilik (A.G.Baranov), Rus dil kişiliği (Yu.N.Karaulov), dilsel ve söylemsel kişilik (Yu.E.Prohorov, L.P.Klobukova), batı ve doğu kültürleri dilsel kişiliği (T.N.Snitko), sözlüksel dilsel kişilik (V.İ.Karasik), duygusal dilsel kişilik (V.İ.Şahovskiy), vs. (Maslova, 2004, s. 120).

Temelleri Vinogradov tarafından atılan dilsel kişilik kuramı 1980'li yıllarda Yu.Karaulov tarafından geliştirilir. Karaulov'a göre dilsel kişilik: a) yapısal dilin zorluk derecesine; b) gerçekliğin derin ve aslına uygun olarak yansıtılmasına; c) belirli bir amaca yönelik oluşlarına göre ayrılan dilsel yapıtların (metinlerin) yaratılmasını ve kavranmasını sağlayan insanın yetenek ve özelliklerinin toplamıdır. Bu tanımda insanın yetenekleri yarattığı metinlerin özellikleriyle birleştirilmiştir. Karaulov'un ayırmış olduğu bu üç düzey dilbilimin içinde yer alan ve tamamen bağımsız meseleler olarak ayrı ayrı her zaman varlıklarını sürdürmüşlerdir. Metinlerde anlam taşıyıcı araçların sistemli bir biçimde tanımlanması her zaman dilbilimin temel görevi olmuştur. Bu araştırma yaklaşımının temelinde Sassure'ün 'her metnin arkasında bir dil sistemi vardır' düşüncesi yer almaktadır. Karaulov'un sınıflandırmasında gerçekliğin yansıtılması olarak verilen metinlerin içerik yönü ile ilgili ikinci düzey de dilbilimin ilgilendiği konular arasındadır. Dilbilimsel araştırmalarda anlamdan bilgiye doğru bir genişleme, bir geçiş söz konusudur ve Karaulov bu geçişi bilişsel olarak adlandırmaktadır. Metinlerin pragmatik yönü, yani belirli bir amaca yönelik oluşları insanın dilsel eylemlerinin araştırılmasından geniş anlamda onun eylemleriyle ilgili sonuçlar çıkarmaya, tespitler yapmaya yarar. Karaulov dilsel kişilik kuramının temeli olarak bu üç düzeyi sentezleyerek Sassure'ün yukarıdaki düşüncesini 'her metnin arkasında bir dilsel kişilik vardır' biçiminde değiştirir. Karaulov, dilsel kişiliğin yapısını üç temel düzeyde ele alır:

1. Dil taşıyıcısı için ana diline normal düzeyde hakim olmayı, araştırmacı için ise belirli anlamların biçimsel ifade araçlarının geleneksel tasvirini öngören dilsel ve anlamsal düzey (verbalno-semantiçeskiy uroven');
2. Birimlerini, her dilsel bireyde değerler hiyerarşisini yansıtan farklı derecede (daha çok veya daha az düzenli ve sistemli bir dünya görüşünde biçimlenen anlayışların, fikirlerin, kavramların oluşturduğu bilişsel düzey (kognitivniy uroven'). Dilsel kişiliğin yapısındaki bilişsel düzey ve onun incelenmesi, anlamın genişlemesini ve bilgiye geçişi öngörür, dolayısıyla dil aracılığıyla, konuşma ve anlama süreci aracılığıyla araştırmacıya bilgiye, bilince, insanı tanıma sürecine doğru geçiş olanağı vererek kişiliğin entelektüel alanını da kapsar.
3. Amaç, gerekçe, menfaat, hedef ve niyet gibi kavramları barındıran yararçı düzey (pragmatiçeskiy uroven'). Bu düzey dilsel kişiliğin incelenmesinde onun dilsel eylemlerinin değerlendirilmesinden dünyadaki gerçek eylemlerin kavranmasına doğru düzenli ve bazı şartlara bağlı geçişi sağlar (Karaulov, 1989).

Bu kurama bağlı olarak yapılan tanımlamaya göre bireysel dil, ayrı dil taşıyıcılarının dilinde bulunan sabit yapısal dil özelliklerinin toplamıdır. Bireysel üslup ise ayrı dilsel kişiliklerin (yazar, bilim adamı, konuşan herhangi bir insan) işleve, türe ve bireye bağlı üslup çeşitleri gibi dil dışı temellerin de etkisiyle biçimlenen anlatım özelliklerinin toplamıdır. Bireysel üslup metin ve yaratıcısı arasında aracı rolünü üstlendiği için farklı

düzeylemlerden oluşan bir bütündür. Aynı zamanda bireysel üslup, dilin herhangi bir işlevsel üslubu çerçevesinde, metin oluşturma eyleminde, metnin yapısında, anlamında ve yararcılığında beliren dilsel kişiliğin üslubudur (Kotyurova, 2003).

Karaulov, dille insan arasında ara bir dilin varlığından söz eder. Bu da, bazı terim-kavramlar yardımıyla kategorize edilebilen düşünce dilidir. İmgeler (görsel imge, görüntü), gestalt'lar (düşüncelerin organize edildiği yapılar, kavrama, algılama süreçleri, duygular, motor kabiliyetler ve dil), frame'ler (insanın bir tür bütünlük çerçevesi içinde dünyada kendi anlamını kavramaya çalıştığı düşünceler), hareketli tasarımlar (hareketli imgeyi oluşturan eylemlerin toplamı), resim (sistemli bir yöntemle düzenlenmiş kavrayış imgeleri), formüller, diyagramlar, sözcükler bu tür terim-kavramlardandır. Bütün bu anlayış (mental) birimleri iletişimin meydana geldiği durumla bağlantılıdır. Konuşanın dilsel kişiliğini inceleyen araştırmacı söylemin yanı sıra iletişimin meydana geldiği şartları, dil dışı öğeleri de dikkate almalıdır. Dilsel kişiliği araştırarak çağdaş bilim adamı metnin dilinin yanı sıra, metin üstü öğeleri de göz önünde bulundurarak zihinsel dil oluşumlarını da inceler. Bu şekilde yazarın dile hâkim olma özelliklerine, kişiliğin eşsiz (diğerlerine benzemeyen) dünya görüşüne ve yapıtın amacına ulaşmak mümkündür. Karaulov'un ortaya attığı bu dilsel kişilik tanımının biraz genelleştirici olduğu söylenebilir. Fakat bilimsel paradigmalarda değişmesi üzerine dilbilimciler insan üzerine daha fazla yoğunlaşırlar ve onu farklı bilimsel açılardan ele alırlar. Bilim adamları konuşanın dilindeki psikolojik, sosyal, kültürel, dilbilimsel, didaktik, vb. özellikleri, insanı ve dolayısıyla onun söylemini biçimlendiren etkenler olarak irdelemeye çalışırlar. Dilbilimde insan odaklı yaklaşım ortalama bir dil taşıyıcısına karşı da ilgi uyandırmıştır (Tihonenko, 2013, s. 163).

Karaulov'un geliştirdiği üç düzeyli dilsel kişilik modeli birçok bilim adamı tarafından kabul edilmekle birlikte bazı araştırmacılar tarafından da çok genelleştirici bir kişilik tipini yansıtması ve belirli bir kişiliğin araştırılmasında her zaman uygulanamayacağı konusunda eleştirilir. Örneğin, böyle bir eleştiri yönelten V.D.Lyutikova, her kişiliğin kendi içinde kalıcı ve değişken unsurları birleştirdiğini, dış ve iç etkilere açık olduğunu vurgulayarak "dilsel kişiliği belirli bir insan için tipik olan dilsel özelliklerin toplamı olarak kabul etmek gerektiğini" ileri sürer (Lyutikova'dan aktaran Stepanova, 2012, s. 187).

Dilsel kişilik kavramına farklı tanımlamalar getiren bilim adamları da vardır. Örneğin, dilsel kişiliği bir fenomen olarak inceleyen N.K.Frolov'a göre dilsel kişilik kavramı insanın kendi düşünce davranışlarını, bir veya birkaç dili bilmesini kendi kendine kavrama (idrak etme) olgusunu araştırmayı gerektirir. Dilsel kişilik fenomeni belirli bir bireyin söylemsel eylemlerinde üstün yeteneklerinin belirmesidir (Florov'dan aktaran Stepanova, 2012, s. 187).

Bir başka araştırmacı olan M.Panov ise dilsel kişiliği bir bireyselleşme, yani ayrı ele alınan bir dil taşıyıcısının kendi söylemsel yapıtlarında (metinlerinde) dilsel yeteneklerinin ortaya çıkan durumu olarak ele almaktadır (Panov'dan aktaran Aşimova, 2013).

Dilsel kişilik kavramı bireysel üslup ve bireysel dil kavramlarıyla yakından bağlıdır. Bu iki kavram da bilim adamları tarafından çok farklı biçimlerde tanımlanır ve yorumlanır.

Bireysel üslup kavramı A.İ.Efimov ve V.V.Vinogradov'un çalışmalarında biçimlenmeye başlar. Efimov "yazarın üslubu" kavramı üzerinde çalışarak onu "edebi yapıt

oluşumunda yazar tarafından işlenen ve uygulanan söz araçlarının bireysel olarak düzenlenme sistemi" biçiminde tanımlar. Başka bir deyişle bireysel üslup yapının içeriğiyle bağlı ve dolayısıyla yazarın dünya görüşünü yansıtan "yazara özgü sözcük seçim ve kullanım alışkanlığı"dır. Ayrıca Efimov üslup çalışmaları sürecinde yazarın edebi ifade araçları sistemine katmış olduğu yeni, bireysel özelliklerin tespit edilmesinin gerekli olduğunu belirtir (Efimov'dan aktaran Naptsov, 2005, s. 329).

V.V.Vinogradov ise yazarın bireysel üslubunu belirli bir dönemde edebiyatın gelişimine özgü sözel ifade araçlarının bireysel ve estetik kullanım sistemi olarak tanımlar. Vinogradov, edebi yapıtların dilbilimsel açıdan incelenmesinde bireysel üslup kavramının temel olarak alınması gerektiğini vurgular. Ayrıca Vinogradov yazarın bireysel üslup sorununun, yazarın yaratıcılığının farklı dönemlerine ait yapıtlarında bile değişmeden yer alan ifade araçları sisteminin, üslupsal çekirdeğin belirlenmesiyle yakından bağlı olduğuna dikkat çeker (Vinogradov'tan aktaran Naptsov, 2005, s. 329).

N.Fatayeva bireysel üslubu, belirli bir yazarın yapıtlarına özgü ve bu yapıtlarda ortaya çıkan yazarın dilsel ifade biçimini eşsiz kılan dilbilimsel içerik ve biçim özellikleri sistemi olarak tanımlar. Uygulamada bu terim (hem nazım hem nesir olmak üzere) edebi yapıtlar için kullanılmaktadır. Edebiyat kuramı çerçevesinde bireysel dil ve bireysel üslup terimleri arasındaki fark şu şekilde ifade edilir: bir yazarın bireysel dili kavramından yazarın kronolojik sıraya göre (ya da metinler yeniden düzenlendiyse yazarın kendisinin onayladığı sıraya göre) yarattığı bütün metinlerin toplamı anlaşılmalıdır. Bireysel üslup kavramından ise metinlerin özellikle bu sıralama ile ortaya çıkmasını sağlayan belirli bir yazarın derin, baskın ve sabit metin oluşturma değerlerinin toplamı anlaşılmalıdır (Fatayeva).

Son yıllarda dilbilimsel poetiğin en önemli ilgi alanlarından biri olan bireysel dil ve bireysel üslup kavramları arasındaki ilişki ile ilgili çok çeşitli bakış açıları içerisinden iki temel eğilim dikkat çekmektedir. Birinci eğilime göre bireysel dil ve bireysel üslup arasındaki ilişki yüzeysel ve derin yapı ilişkisi biçimindedir. Bireysel dili oluşturan yüzeysel, birbirine bağlı çok sayıda dilsel etken, işlevsel temellerle yazarın "dilsel hafızasına" ve "dilbilimsel düşünce genetiğine" giderler ve neticede yazarın "şiiresel dünyasını" düzenleyen aşamalı değişmeyen yapılar (invariant) sistemine dâhil olur (Fatayeva).

Bireysel üslubun bir bütün olarak tanımlanmasında başvurulan ikinci eğilim işlevsel ve baskın etkenler yaklaşımıdır (funktional'no-dominantny podhod). Bu yaklaşımı geliştiren S.T.Zolyan'ın çalışmalarında baskın etken (dominant) "metnin öğeleri ve birimleri arasındaki sıradan işlevsel ilişkileri değiştiren metin etkeni ve üslup özelliği" olarak tanımlanır. Zolyan'a göre şiiresel bireysel dil de, birbirine bağlı baskın etkenler ve onların işlevsel alanları sistemi olarak tanımlanabilir (Zolyan'dan aktaran Fatayeva). Bu yaklaşıma göre yazarın şiiresel dünyası belirli bir baskın etken etrafında yoğunlaşan alanlara veya konulara ayrılır. Bu yapılara ayrılma, metinlerde ifade edilen "gerçeklik alanlarıyla" uyumlu olmayabilir. Bu uyumsuzluk o yazarın belirli dilsel araçların kullanımıyla ortaya çıkan şiiresel dünyasının bireysel özelliklerini belirleyecektir. Söz konusu yaklaşımın amacı da bu araçların ve tüm bireysel dilin tasvirini yapmaktır. Metinde herhangi bir üslupsal olayı (yöntemi) ayırıp onun baskın özelliğini (önemini veya gerekçesini) ve işlevsel alanını (bu yöntemin temelinde yatan dilsel araçları) belirlemenin yeterli olacağı düşünülür (Zolyan'dan aktaran Volkova, 2001).

O.S.Ahmanova'nın Slovar' Lingvistiçeskih terminov 'Dilbilim Terimleri Sözlüğü' adlı çalışmasında bireysel dil şu şekilde tanımlanır: 1. (bireysel konuşma, bireysel dil). Bir bireyin konuşmasını oluşturan bireysel (mesleki, sosyal, bölgesel, psikolojik ve fiziksel) özelliklerin toplamı; dilin bireysel çeşidi. 2. Belirli bir zaman diliminde iki kişinin iletişim süreci içerisinde oluşabilecek söylemlerin toplamı (Ahmanova, 1969, s. 165).

Bolşaya Sovetskaya Entsiklopediya 'Büyük Sovyet Ansiklopedisi'nde bireysel dilin şöyle bir tanımına yer verilir: İdiyolekt [Yunanca idios 'kendi, kendine has, özel' ve (dia)lekt sözcüklerinden oluşur] bireysel dil, belirli bir zaman diliminde bir bireyin dilsel alışkanlıkları. Karşılıklı olarak birbirini anlama ilişkileriyle bağlı bulunan bireysel dillerin toplamı temeline dayanarak mesleki, sosyal ve bölgesel diyalekt ve jargonlar gibi farklı dilsel birliklere sahip dilbilim olayları belirlenir. Kural olarak aynı kişi farklı iletişim durumlarında farklı dilsel araçlar kullandığı için bireysel dil soyut bir kavramdır (İdiyolekt).

V.A.Vinogradov Lingvistiçeskiy Entsiklopediçeskiy Slovar' 'Ansiklopedik Dilbilim Sözlüğü'nde bireysel dili, bir dilin belirli bir taşıyıcısının diline özgü biçimsel ve üslupsal özelliklerin toplamı olarak tanımlar. Dilin herhangi bir dilsel özelliğinin gruplara veya konuşan birliklere ait olduğu bölgesel ve sosyal değişkeleşmesinden farklı olarak bireysel değişkeleşmesini belirtmek için diyalekt terimi modeline göre oluşturulan bir terimdir. Dar anlamda bireysel dil, belirli bir dil taşıyıcısının sadece belirgin dil özelliklerini kapsar. Bireysel dilin bu açıdan araştırılması her şeyden önce ortak ve bireysel dil özelliklerine (üsluplara) dikkat çeken poetik alanı için güncel bir konudur. Geniş anlamda bireysel dil, bir dilin bireyin ağzında gerçekleşmesidir, yani konuşanlar tarafından meydana getirilen ve dil sistemini öğrenmek amacıyla dilbilimciler tarafından araştırılan metinlerin toplamıdır. Bireysel dil her zaman belirli dilsel oluşumların (yazı dili, bölgesel veya sosyal diyalekt) en küçük temsilcisidir, onun yapı, norm ve kullanımının en belirgin, ortak özelliklerini kendinde toplar (İdiyolekt).

Bireysel dil ve bireysel üslup kavramlarının ilişkisine değindiği çalışmasında L.P. Yakupova farklı tanımlara yer verir. Rus yazarı V.P.Nekrasov'un "V okopah Stalingrada" (1946) (Stalingrad Siperlerinde) adlı hikâyesi üzerinde yaptığı uygulamalı çalışmada bireysel dil için V.A.Vinogradov'un yukarıda vermiş olduğumuz tanımını, bireysel üslup için ise V.V.Ledeneva'nın tanımını esas alır. Ledeneva'ya göre bireysel üslup, dilsel kişilik tarafından bireysel dil araçlarıyla çeşitli sunum yöntemlerine yönelik bireysel olarak oluşturulan tutumlar sistemidir (Ledeneva'dan aktaran Yakupova, 2013, s. 210). Yakupova çalışmasında sunum yöntemleri olarak sadece dilsel araçları değil, aynı zamanda sözcük birleştirme yöntemlerini, konu ve tür seçimini, metin düzenleme yöntemlerini, yazarın metin içinde belirme özelliklerini de dâhil eder. Araştırmacıya göre, bireysel üslup kavramının temelini belirgin özellik görevini gören herhangi bir aracın seçiminde yazarın tercihini tespit etmek oluşturur. Tercih, yazarın sunum yöntemi ve biçimlerine olan tutumunun düzenliliğini gösterir, dolayısıyla yazarın sanatsal bireyselliğini, onun dünya görüşünü oluşturur ve onun sanatsal alanına yansır. Sanatsal alan da bireysel dil aracılığıyla biçimlenir (Yakupova, 2013, s. 211-212).

Bireysel üslup her şeyden önce estetik alanda dilin bireysel kullanımı aracılığıyla bireysel dünya görüşünü yansıtan yazarın dilsel kişiliğini gerçekleştirir. Yazarın dünya görüşünün belirgin özellikleri metnin tüm dilsel ve yapısal düzeylerine yansır. Ayrıca

yazarın gerçekliği kavrayış biçimini ve metnin yararlılığını ortaya koyma sürecinde dilsel açıdan özellikle en aktif öğelerin seçimini gerektirir.

Bireysel üslupla ilgili çok farklı tanımlar yapılsa da temel özellikleri olarak şunlar gösterilebilir:

- Bireysel üslup, yapısal olarak bir bütün oluşturan ve içten birbirine bağlı bulunan özel ifade araçları ve biçimleri sistemidir;
- Sözel ifade düzeyinde yani yaratıcılığın son aşamasında yapılan seçimlerin ürünüdür;
- Dil öğelerinin kişiye özgü tercih, birleştirme ve gerekçeli kullanım prensiplerine göre uygulanması sonucu ortaya çıkan bir sistemdir (Aşimova, 2013)

Son yıllarda bireysel üslupla ilgili yapılan çalışmalarda yazarın karşılaştırmalı bireysel alanını oluşturan ve onun dünya görüşünü yansıtan bireysel imgeler, özel anlamlar sistemi kullanıldığı görülmektedir. Bu sebeple bireysel üslup kavramı yazar tarafından seçilen ve işlenen dil araçlarıyla yakından bağlıdır.

Sonuç

Bireysel dil, bireysel üslup ve dilsel kişilik kavramları birbirine çok yakın, fakat eşanlı olmayan kavramlardır. Bunların arasında bireysel dil, genel bir dilbilimsel terim olarak dilbilimde uzun süredir varlığını sürdürmektedir ve anlamı az veya çok sabittir. En genel tanımıyla bireysel dil ayrı olarak her insanın kendine ait dil özelliklerinin toplamıdır. Dilsel kişilikle ilgili Karaulov'un üç düzeyli tanımı esas alınmaktadır. Buna göre dilsel kişilik dile hâkim olma derecesine, dünya görüşünün özgünlüğüne ve belli bir amaca yönelik oluşlarına göre ayırt edilen metinlerin oluşumunu ve algılanışını sağlayan insan özelliklerinin toplamıdır. Araştırmacının hangi yaklaşımı esas aldığına bağlı olarak bireysel dil/ bireysel üslup ayrımı çok farklı olabilir. Fakat birçok dilbilimcinin de kabul ettiği gibi bireysel üslup kavramı bireysel dil kavramından daha geniştir ve bireysel dilin değerler dizisini oluşturmaktadır. Bireysel üslupla ilgili çok farklı görüşlerin ortaya atılmış olmasının en temel sebebi bu kuramın henüz gelişme aşamasında olmasıdır.

Kaynakça

Ahmanova, A. S. (1969). *Slovar' Lingvistiçeskih terminov*. Moskva: Sovetskaya entsiklopediya.

Aşimova, A. F. (2013). *İdiostil' kak proyavleniye yazıkovoy liçnosti avtora na primere romana "Doktor Jivago"*. *Vestnik Mininskogo Universiteta*, No: 3. 29.05.2014 tarihinde http://www.mininuniver.ru/mediafiles/u/files/Nauch_deyat/Vestnik/2013-12%203/Ashimova.pdf adresinden alındı.

Fatayeva, N. *İdiostil' (İndividual'nıy stil')*. *Entsiklopediya krugosvet, Universal'naya nauçno-populyarnaya onlayn-entsiklopediya*. 29.05.2014 tarihinde http://www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/lingvistika/IDIOSTIL_INDIVIDUALNI_S_TIL.html?page=0,0 adresinden alındı.

İdiolekt. *Lingvistiçeskiy Entsiklopediçeskiy Slovar'*. 29.05.2014 tarihinde <http://lingvisticheskiy-slovar.ru/description/idiolekt/206> adresinden alındı.

- İdiyolekt . *Bolşaya Sovetskaya Entsiklopediya*.29.05.2014 tarihinde
<http://slovari.yandex.ru/~книги/БСЭ/Идиолект/> adresinden alındı.
- Karaulov, Y. N. (1989). Russkaya yazıkovaya liçnost' i zadaçi yeyo izuçeniya (Vstupitel'naya stat'ya). *Yazık i liçnost* (s. 3-8). içinde Moskva. 29.05.2014 tarihinde
http://destructionen.narod.ru/karaulov_jasikovaja_lichnost.htm adresinden alındı.
- Kotyurova, M. P. (2003). İdiostil', individual'nıy stil', idiyolekt. *Stilistiçeskiy entsiklopediçeskiy slovar' russkogo yazıka*, pod red. M. N. Kojinoy, Moskva: "Flinta", "Nauka". 29.05.2014 tarihinde
http://stylistics.academic.ru/36/Идиостиль,_индивидуальный_стиль,_идиолект adresinden alındı.
- Maslova, V. A. (2004). *Lingvokul'turologiya*. Moskva : Academia.
- Naptsok, M. R. (2005). İdiostil', İdiyolekt, Slovtvorçestvo: k voprosu o sootnoşenii ponyatıy. *Nauka. Obrazovaniye. Molodyoj': Materialı II Nauçnoy Konferentsii molodih uçyonih AGU (10-11 fevralya 2005 goda)*, (s. 329-332). 29.05.2014 tarihinde
http://window.edu.ru/resource/792/60792/files/nauka_obraz_molodeg.pdf adresinden alındı.
- Stepanova, Y. V. (2012). Yazıkovaya liçnost' i aspektı yeyo izuçeniya . *Vestnik Tyumenskogo gosudarstvennogo universiteta*, No: 1, 186-192.
- Tihonenko, O. D. (2013). Kategorii "İdiyolekt", "İdiostil", "Yazıkovaya liçnost'" i Metodiki ih Lingvistiçeskogo Opisaniya v Kontekste İzuçeniya Yazıka Hudojestvennoy Literaturi. *Vestnik KRSU, Tom 13*(No:9), s.159-164.
- Volkova, E. V. (2001). *Motiv v poetiçeskom mire avtora: na materiale poyezii V.F.Hodaseviça, dissertatsiya kandidata filologiçeskih nauk: 10.01.08, RGB OD 61 02-10/767-0*. Moskva.29.05.2014 tarihinde
<http://www.dslib.net/teoria-literatury/motiv-v-pojeticheskom-mire-avtora-na-materiale-poyezii-v-f-hodasevicha.html> adresinden alındı.
- Yakupova, L. R. (2013). O sootnoşenii ponyatıy "idiyolekt" i "idiostil'". *Vestnik VEGU*, No: 3 (65), 209-212.